

VAASAN HALLINTO-OIKEUS

Korsholmanpuistikko 43
PL 204, 65101 VAASA
Puhelin 029 56 42611
Faksi 029 56 42760
vaasa.hao@oikeus.fi

Lähetteenne 5651/18 päiväys 18.2.2019
Drno 01270/18/5299

Lähetteenne 5651/18 päiväys 18.2.2019 Drno 01270/18/5299
Vastineen täydennys 8.3.2019 sisältäen 4.3.2019 tiedot

Viite: Vesiluonnon Puolesta ry:n ja asiakumppaneiden valitus Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksestä 10.9.2018, nro 44/2018/1 (luonnontilaisten lähteiden vaarantamiskiellosta poikkeaminen, Kemijärvi, hakijana Boreal Bioref Oy).

Yleisiä havaintoja asianosaisuudesta

1. Lähteikön vedellä on vaikutus pitkälle jokea alas

Talvella maansisästä tuleva (lähde)pohjavesi on lämpimämpää tullessa jokeen niin se virtaa ohuena kerroksena jään alla. Kun jokivettä käytetään talousvesi-tarkoituksiin, niin lähdealueen pohjaveden tai sen virtausreitit hävittäminen voi vaikuttaa tämän veden laatuun. Sokli päätöksessä sanotaan, että Kemijoen vettä käytetään talousvetenä (ja kiellettiin heikentämästä sen hygienistä laatua). Em. perusteluihin jokiveden laatu voi riippua ko lähdealueen pohjavedestä erityisesti talvella alhaisimman virtauksen aikaan.

2. Viranomaiset tai hakija eivät kiistä asianosaisuutta

Luvanhakija ja osa viranomaisista puolustaa hanketta moninaisin argumentein, mutta asianosaisuutta ei kiistetty. Erityisesti toiminnanharjoittaja on panostanut juridiseen argumentointiin.

3. Lähteiden hävittämisen erottaminen on lupakikkailua, jolla pyritään saamaan hyötyä muihin toiminnanharjoittajiin nähden, ja todennäköisesti ilmentää rakenteellista korruptiota

AVI ja ELY ovat päättäneet laitoksen perustamisesta omilla ehdoillaan, jotka eivät todennäköisesti ole laillisesti kestäviä ja joita tulisi olla mahdollista käsitellä valitusasiana ilman pysyviä haittoja ja vahinkoja. Toiminnanharjoittaja pyrkii investoinneillaan ohjaamaan lupa- ja valitusprosesseja ja tekemään luparossista peruuttamattomasti hakemuksen hyväksyvän projektin. On ilmeistä, että toiminnanaloittamisluvasta on sovittu päähankkeen osalta. Tämän avulla pyritään ohittamaan muut Pohjois-Suomessa vireillä olevat hankkeet ja esimerkiksi Finnulp, jolla ei myönnetty toiminnanaloittamisluvaa ympäristöriskeistä johtuen (ilman lähteitä).

Hankkeella on lukuisia kiistanalaisia vaikutuksia, joiden vuoksi on kyseenalaista, voidaanko laitosta perustaa laillisesti ja kestävästi.

i) kertyvien ja yksittäisinä yhdisteinä luvanvaraisten AOX-yhdisteiden vaikutukset, joita tarkastellaan epämääräisiä keskiarvovaikutuksina ilman tieteellisiä viitteitä.

ii) korkeat ja haitalliset suola- ja raskasmetallipäästöt johtuisivat mm. soodakattilan lentotuhkan laimentamisesta jätevesiin, mitä teollisuus tuntuu pitävän parhaana saatavilla olevana tekniikkana kiinteän jätteen määrän vähentämiseksi (ja marginaaliseksi kulujen säästökseksi) myös sisävesien rannoilla

iii) Lapin hitaasti kasvavaa ja esim. saha- ja puuseppäteollisuudelle erinomaista puuta pyrittäisiin

keskenkasvuisena kaatamaan sellutehtaan raaka-aineeksi piittaamatta hiilinielu-, biodiversiteetti- ja muista puun ylikäytön ongelmista.

Lähteiden hävittäminen on tarpeetonta, jos laitos ei saa lainvoimaista ympäristölupaa ja sitä ei perusteta.

Havaintoja vastineista

Johtuen lyhyestä vastine ajasta kattava kommentointi ei ole mahdollista. AVI, ELY, Kemijärven kaupunginhallitus ja toiminnanharjoittaja ovat yksioikoisesti edistämässä hanketta. Tässä ELY osin unohtaa aikaisemmat lausuntonsa esim. koskien lähteikkö-luontotyyppin suojelua

Sen sijaan Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys ottaa kantaa lähteiden hävittämistä vastaan ja Kemijärven ympäristönsuojeluviranomainen toistaa ansiokkaan aikaisemman kantansa, joka on kriittinen lähteiden hävittämiseen ja toiminnanaloittamiseen.

Lähteiden hävittäminen varmuuden vuoksi

ELY, AVI ja toiminnanharjoittaja koettavat esittää, että lähteitä ei tulaisi hävittämään ilman, että tehtaan toiminta alkaisi.

Jos toiminnanaloittamislupa myönnetään samanaikaisesti sellutehtaan toiminnanaloittamisluvan kanssa, niin lähteet voidaan hävittää ilman, että tehdas saisi koskaan lainvoimaista ympäristölupaa. Tämä on kohtuutonta, kuten myös toiminnanaloittamisluvan myöntäminen tuollaiselle hankkeella.

Lähteiden kompensointi

ELY-keskus ei katso lähteiden kompensoinnissa edistytyn, vaikka lapinleinikki-asia oli myönnetty lupa. Toiminnanharjoittaja sen sijaan esittää, että lapinleinikin kompensoinnin suojelualue käsittää kahdeksan lähdetä ja siten kompensoi hävityksen. Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys esittää 1.5-kertaista kompensointiä, jonka ala on 150-hehtaaria ja että kompensoinnin käsittelemättä jättäminen on yksin riittävä syy asian palauttamiseen AVIin.

Kompensointitakaan ei ole järkevää käyttää, jos lähteiden hävittämiseen ei ole oikeaa tarvetta. Korvaavan lähdealueen tulisi olla vastaava lähteikkö-tyyppinen kokonaisuus.

Lähteiden alue kokonaisuutena

Luvan myöntänyt PSAVI esittää, että kyseessä olisi vain merkityksettömän pienen 500 m² alueen hävittämisestä 9 hehtaarin eli 90 000 m² alueella. Jos näin on, niin kyseisen alueen suojeleminen on myös mahdollista ja pieni vaiva.

Lähteen luonnontila kuitenkin tyypillisesti vaarantuu kauempaakin tapahtuvasta muokkauksesta. ELY-keskuksen lausunnossa todetaan rakentamisen kuivattavan lähteitä kauempaakin. Lähteissä on siten kysymys laajemmasta toiminnallisesta kokonaisuudesta ja myös pohjaveden suojelusta. Tässä tapauksessa kyseessä voi olla erityinen lähteikköluontotyyppi, jossa on suuri määrä lähteitä hyvin pienellä alueella.

ELY-keskus esittää, että rantaluhtien käsittely ei kuulu vesilupa tai lähdepoikkeusasiaa. Kun ELY tuo asian tällä tavoin esille, herää kysymys luonnonsuojelulain ongelmista. Toisaalta suon kuivattaminen ja siihen liittyvän pohjaveden johtaminen voi tarkoittaa vesilain lupatarkastelua. Alueen pohjavesi ja lähteet ovat samaa toiminnallista kokonaisuutta.

Lapin ELY-keskuksen vastine

ELYn vastauksessa on erikoista, että ELY ei vastaa kysymykseen lähteikkö-luontotyyppistä, jonka ELY itse toi alkuperäisessä lausunnossaan esille.

”Edellä kuvatut lähteet edustavat Suomen luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa kuvattua lähteiköt-luontotyyppiä. Lähteikkö-luontotyypit ovat koko maassa vaarantunut luontotyyppi (VU). Pohjois-Suomessa ne on luokiteltu säilyviksi (LC) ja Pohjois-Suomi tarkoittaa pohjoisboreaalista metsäkasvillisuusvyöhykettä. Kemijoen varressa ns. Etelä-Suomi eli keskiboreaalinen metsäkasvillisuusvyöhyke on varsin lähellä Kemijärven hankealuetta. Lähteikkö-luontotyypit ovat erittäin uhanalaisia (EN) Etelä- Suomessa.” Lausunnon perusteella kyseessä voi olla erittäin uhanalainen keskiboreaalinen lähteiköt-luontotyyppi. Tätä ei ole huomioitu AVIn ratkaisussa lainkaan.

ELY viittaa toistuvasti vain, että lähde-luontotyypin suojele ei vaarannu.

Vastauksena argumenttiimme lammen lähteistä ELY-vaikuttaa myöntävän tämän esittämällä, että kyseessä on pohjavesivaikutteinen alle hehtaarin lampi.

PSAVIn lausunto

AVI esittää kuulemisvirheitä vastaan, että lähteiden hävittäminen on esitetty alkuperäisessä hakemuskuulutuksessa ja että aineisto on ollut esillä omana kokonaisuutena hakemuksessa. Tuo kuulutus käsitti lähteet ja niihin liittyvät asiat kokonaisuutena. Kuulutuksen lukeneet ovat oletaneet asiaa käsiteltävän kokonaisuutena. Johtuen materiaalin laajuudesta lähdeasia oli myös hautatuneena alkuperäiseen kuulutukseen.

Seuraava lausuma osoittaa PSAVIN sopimattoman ennakkoasenteen ja rakenteellisen korruption asiassa: ”Pienialaiset ja antoisuudeltaan vähäiset lähteet häviävät osana huomattavan laajaa rakennushanketta, jolla pysyvästi muutetaan metsätalousskäytössä oleva maa-alue suurteollisuuden toiminta-alueeksi.”

Lupaa suurteollisuuden laitokselle ei ole myönnetty, eikä PSAVILLA pitäisi olla tietoa voidaanko sellaista myöntää. Edelleen PSAVIN luvasta voidaan valittaa ja vaikka ilmeisimmin AVI on päättänyt antaa luvan ja toiminnanaloittamisluvan, ei pitäisi olla varmaa tietoa, etteikö hanke voisi pysähtyä valitusprosessissa tai maailman talouden heittelehtiessä.

Lähteiden pohjaveteen kajoava rakentaminen aiheuttaa ilmeistä pohja- ja pintaveden pilaantumisriskiä. Tämä on myös syy, miksi lähdeasia tulee käsitellä yhdessä ympäristö ja vesiluvan käsittelyn kanssa. AVIn väite tästä asiasta on ilmeisen virheellinen: ”Lähteiden kuivatus ei aiheuta pinta- tai pohjavesien pilaantumista. Toteutettavien maanrakennustöiden vaikutukset eivät ole kuuluneet päätösharkinnassa huomioon otettaviin seikkoihin.” Myös Hiidenlammen käsittelyn erottaminen lähteiden hävittämisestä on väärin.

Pelkosenniemen luonnonsuojeluyhdistys

Yhdistys tuo esiin oleellisen asiassa: ”Lähteiden hävittäminen ja vesitalous ja ympäristölupakäsittelylupa ovat mielestämme juuri yhteiskäsittelyyn velvoittavia. Töiden aloittaminen luontoarvoja hävittämällä tekee muutoksenhaun mitättömäksi, joten aloittamista tai lähteiden hävittämistä ei voida sallia ennen kuin vesitalous- ja ympäristölupa ovat lainvoimaisia.” Vastineen allekirjoittaja on myös toiminut ympäristöviranomaisena.

Asiassa puuttuvat myös täsmälliset selvitykset lähteiden laadussa kuten yhdistys tuo esiin: ”Lähteiden ominaisuuksien selvittäminen on aina ensiarvoisen tärkeää ennen kuin aletaan mihinkään toimenpiteisiin. Lähteiden eroavaisuus on hämmästyttävää jopa metrien tarkkuudella. Pohjaveden purkaumat voivat olla syväpohjavesiä tai pintapohjavesiä ja lähteiden eläimistö ja kasvillisuus voivat erota dramaattisesti kallioperän ja maa-ainesten laadun mukaisesti.”

Boreal Biorefin vastine

Luvanhakija esittää, että lähde- ja muiden lupa-asoiden eriyttäminen olisi mahdollista, mikä on ristiriidassa valituksessa ja edellä esittämiemme perustelujen kanssa.

Hakija esittää, että lähteiden hävittäminen on erillinen rakennustyövaihe, joka pitää sallia ennen kuin laitoksen lupa on lainvoimainen.

Vastineemme: Toiminnanharjoittajan kiire ei ole kestäväällä pohjalla ja sisältää oletuksen, että toiminnanaloituslupa johtaa väistämättä lainvoimaiseen lupaa.

Hakija esittää, että lähdepäätöksellä ei ole vaikutusta pääasian luvanmyöntämisedellytyksiin.

Vastineemme: Tämä on hakijan tavoite, mutta ei vastaa kokonaistilannetta asiassa.

Hakija esittää, että biotuotetehtaan päästöillä ei ole vaikutusta lähteiden säilymiseen.

Vastineemme: Kun/jos tehtaan päästöt ovat kohtuuttomat, niin tehtaalle ei pidä myöntää lupaa tai se pitää hylätä valitusprosessissa ja tällöin ei ole myöskään mitään syytä myöntää lupaa lähteiden hävittämiseen.

Hakija myöntää tavoitteenaan olevan hankkeen aikataulun nopeuttaminen. Hakija esittää, että valmistelun rakentamistyöt eivät tee muutoksenhakua tyhjäksi.

Vastineemme: Lähteiden hävittäminen tekisi muutoksenhaun tyhjäksi.

Hakija esittää, että asiaan ei liity vesilain intressivertailu tai laitoksen luvanmyöntämisen edellytykset että lähdeluvalla ei ratkaista, miten luvanhakija toteuttaa laitoksen.

Vastineemme: Väite sisältää oletuksen, että lainvoimainen ympäristölupa voidaan hyväksyä laitoksen toteuttamiseksi tai että lähteet voidaan hävittää ko. luvan lainvoimaisuudesta riippumatta.

Hakija esittää, että 13 lähteen hävittäminen ei ole merkittävää ja vertaa määrää koko Kemijärven lähteiden määrään ja 5 km sisällä olevien lähteiden määrään.

Vastineemme: Kemijärvi on alaltaan laaja kunta ja 5 km etäisyys kattaa yli 75 km² pinta-alan. Vertailulähteiden tilasta ei ole näyttöä tai selvitystä. Suuri määrä lähteitä pinellä alueella voi tarkoittaa lähteikköluontotyyppiä, jonka yleisyydestä ei ole näyttöä. Kuinka moni vertailulähteestä kuuluu 13 muun lähteen ryhmään? Asiaa tulee tarkastella juurikin kokonaisuutena.

Hakija viittaa luvan määräykseen, että biotuotetehtaalla pitää olla toiminnanaloittamislupa, ennen kuin lähteitä saisi hävittää ja tämän vuoksi lähteitä ei hävitettäisi varmuuden vuoksi.

Vastineemme: Toiminnanaloittamislupa ei tarkoita, että hanke saisi lainvoimaisen luvan ja jos lainvoimaista lupaa ei voida hyväksyä, niin lähteet hävitettäisiin turhaan/varmuuden vuoksi.

Luontoarvot:

Hakija esittää, että läheisyydessä ei ole luokiteltuja pohjavesialueita, eivätkä lähteet käsittäisi luontoarvoja lapinleikin lisäksi.

Vastineemme: Vesi- ja ympäristönsuojelulain mukaan kaikki maa- ja kallioperän vesi on pohjavettä. Lähde on pohjaveden purkautumispaikka. Selvitys lähteiden eliöistä ja luontoarvoista on hyvin puutteellinen. Mainituissa kasviryhmissä voi olla myös rauhoitettuja ja direktiivillä suojeltuja lajeja ja viittaukset niihin voivat tarkoittaa hakijan ja viranomaisten pyrkimystä väistää vastuuta, mikäli näitä havaittaisiin.

Välttämättömyys:

Hakija esittää, että lähteiden hävittäminen on välttämätöntä, koska on tehty layout-suunnitelma, joka hävittää lähteitä ja kuivattaa niitä.

Vastineemme: Hakijan suunnitelma on laadittu oletuksella, että lähteet saa hävittää ja vieläpä

riippumatta siitä saako hanke lainvoimaisen luvan ja toteutetaanko se. Rakennuksen alle jääviä lähteitä on mahdollista suojella ja vettä on mahdollista johtaa kuivuville lähteille. Lisäksi kaupungilla on runsaasti maata, jolle toimintoja voisi vaihtoehtoisesti sijoittaa, jos layout-suunnitelmaa ei hyväksytä

Kemijärven kaupunginhallituksen kanta

Hallitus ei vastaa esitettyihin yksityiskohtaisiin argumentteihin. Kanta vaikuttaa myös olevan ristiriidassa kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisen kannan kanssa. Ympäristönsuojeluviranomainen toistaa kantansa.

Kunnioitavasti

Vesiluonnon puolesta ry

Jari Natunen

Puheenjohtaja
Biokemisti, FT
040 77 13 781
njarit@yahoo.com